

130

Andrej Žmegač

Dva-tri kneževa dvora

Uz obnovu kneževih dvorova u Pridvorju, Slanome i Janjini

Poznato je da Društvo prijatelja dubrovačke starine (DPDS) poduzima obnovu niza građevina na prostoru nekadašnje Dubrovačke Republike, od vrha Pelješca pa do rta Oštra pred Bokom kotorskom. Koristeći izdašne prinose dubrovačkih gradskih zidina, Društvo po potrebi i otkupljuje manje poznate spomenike dubrovačke prošlosti, da bi ih potom obnavljalo i prezentiralo javnosti, napose brojnim turistima. Nedavna pandemijska kriza gotovo je trenutačno bila prekinula izvore financiranja, što se odgovarajuće odrazilo na radove, no turistički tokovi u međuvremenu su opet uspostavljeni. U brojnim i opsežnim konzervatorskim zahvatima, potrebnima i hvalevrijednima, ima i rješenja koja bi trebalo preispitati i komentirati, pa ćemo se i tome, vjerujemo, posvetiti nekom prilikom.

Dubrovačka je Republika upravu svojeg teritorija organizirala kroz knežije. Sjedišta su im se nalazila u zgradama što ih zovemo dvorovima, odakle bi knez – pripadnik dubrovačkog patricijata – za ograničenog razdoblja svojeg mandata predstavljao sudsku, fiskalnu i redarstvenu vlast. Ovdje skrećemo pozornost na tri takva nedavno obnovljena dvora.

Jedan je od njih onaj u Pridvorju, izgrađen ubrzo nakon što su Dubrovčani stekli Konavle. Sam naziv Pridvorje izveden je iz činjenice postojanja tog dvora, pa se dakle pojavljuje od tog doba. Građevina stoji visoko na obronku nad franjevačkim samostanom sv. Blaža; naše vrijeme dočekala je u ruševnom stanju, a već i prije toga negiranih izvornih

vrijednosti. Bila je kroz povijest više puta spaljena (1806., 1991.), a napadač je svaki put bio isti. Sada je dvor posve obnovljen i rekonstruiran, pokazujući svoju osebujnu pojavu s naglašenim obrambenim rješenjima. Obnova građevine nije sporna, ali je otvoreno pitanje njezinih faza, točnije njezina datacija. Iz 1427., uoči gradnje, sačuvani su točni naputci kako bi zgrada imala izgledati i kakvih bi dimenzija trebala biti pa je pitanje je li tako i podignuta ili je izgrađena bitno veća zgrada, kakva danas ondje stoji.

Za obnovu građevine zaslužan je agilni i entuzijastični Niko Kapetanić, bivši predsjednik DPDS-a. On potpisuje i reprezentativnu monografiju objavljenu povodom obnove kneževa dvora, u kojoj zastupa tumačenje da je odmah u početku nastala građevina današnjih proporcija i oblikovanja. To nije lako prihvatiti, jer na njoj prepoznajemo tipična obilježja novovjekog utvrđivanja, poput skošenog prizemlja, horizontalnoga kamenog štapa (vijenca) i puškarnica, što je teško dovesti u vezu s arhivski zabilježenim ranim dobom nastanka (1427.–1438.). Stoga se čini da je danas obnovljen i rekonstruiran izgled bio uspostavljen u nekom kasnijem razdoblju. O nekadašnjem postojanju erкера (uglovnih obrambenih kućica) podatke daje slika u župnoj crkvi, na kojoj su dočarani na uobičajenoj povišenoj poziciji, no zazidi na samoj građevini dali su podatak o njihovom neočekivanom nižem smještaju.

Od nekadašnje unutarnje opreme nije se, naravno, uspjelo ništa očuvati, pa su u današnjem postavu načinjene

Pridvorje, knežev dvor, FOTO A. Žmegač

Pridvorje, knežev dvor, FOTO A. Žmegač

Pridvorje, knežev dvor, FOTO A. Žmegač

rekonstrukcije i iskorišten je s raznih strana prikupljen povijesni inventar. Uspješno se nastojalo dočarati ambijente nekadašnjega kneževa dvora, koji su navedeni već u programu gradnje iz 15. stoljeća: kuhinja, zatvor, kneževa spavaća soba, saloča.

Drugi knežev dvor recentno obnovljen u sklopu sustavne obnove ovog tipa arhitekture iz doba Dubrovačke Republike jest onaj u Slanome. To naselje smješteno u dubokoj morskoj uvali imalo je u ono doba važnu luku, a knežev je dvor bio sjedište vlasti za knežiju Primorje. Riječ je o području između Rijeke dubrovačke i poluotoka Kleka, koje je Dubrovnik pripojio 1399., povezavši tako matično gradsko područje s Pelješcem, što ga je već bio posjedovao. Slanski je knežev dvor drukčije koncipiran od onog pridvorskog, jer je već po svojem smještaju bolje zaštićen: stoji na stijeni nad klancem rječice, što mu pruža zaštitu barem na toj strani. Njegov trokrilni raspored s jednim krilom rastvorenim poput lođe donosi neku ladanjsku komponentu te čini cijelu kompoziciju slikovitom. S obzirom na opisano, i za razliku od pridvorskog kneževa dvora, moglo bi se reći da je ova građevina lagano fortificirana jer ima tek ograđeno unutarnje dvorište, nekoć s obrambenim hodnikom nad ulazom.

Slanski je dvor stradavao istih godina kao i pridvorski, i neprijatelj je bio isti... K tome je zgrada potkraj 19. stoljeća bila pregrađena i prenamijenjena te od izvorne opreme ni ovdje nije ništa očuvano. Ne postoji tako dobra predodžba o upotrebi pojedinih prostora u doba Republike kao što smo to

Slano, knežev dvor, FOTO A. Žmegač

Slano, knežev dvor, FOTO A. Žmegač

Slano, knežev dvor, FOTO A. Žmegač

Janjina, knežev dvor, FOTO A. Žmegač

vidjeli u Pridvorju pa se može načelno pretpostaviti: u prizemlju zatvor, na katu saloča i kancelarija. Današnji postav općenito skicira funkciju pojedinih prostora, a među panoima na zidu ističu se karte izrađene u maniri starih dokumenata. Odgovarajuće karte dio su postava i u Pridvorju, a neke od njih potpisuje Niko Kapetanić. O dvoru u Slanome objavljena je i lijepa knjižica – vodič.

Treći je knežev dvor u Janjini na Pelješcu. Posrijedi je jednostavna, gotovo skromna građevina nasuprot župne crkve, na vrhu glavne janjinske ulice. Pregrađivana i adaptirana u dobu nakon Dubrovačke Republike, na njezinu prvotnu funkciju podsjećao je jedino reljef sv. Vlaha nad ulazom. Obnova kneževa dvora praktično je dovršena, no još nije pristupačan javnosti.

Posjet dvama kneževim dvorovima u Pridvorju i Slanom lijepo je i uzbudljivo iskustvo, koje se svakome može preporučiti. ✕